

מאה ברכות - הלכות נחוצות

(הלכה למעשה - כל אחד ישאל את רבו)

- כתב בספר המנהיג (דיני תפילה עמ' כז): **"דבר זה מסורת בידינו מאבותינו למשה בסיני שיש עלינו לברך מאה ברכות בכל יום, מן התורה, ומן הנביאים ומן הכתובים. מן התורה מנין... ונראין הדברים שאחר שישדן משה רבינו עליו השלום, שכחום וחזר דוד ויסדם לפי שהיו מתים מאה בכל יום. ושוב שכחום וחזרו חכמי התלמוד ויסדום"**.
- כתב המעם לועז (בראשית עמ' קיז): **"בדק דוד המלך ומצא ברוח הקודש כי הפורענות באה בגלל שלא ברכו לה' כל צרכם על הטוב שעשה להם. ואז תיקן מאה ברכות בכל יום. וכשאמרו הברכות פסקו למות... ובזכות הברכות האלו אנו מתקיימים בגלות זו ואנו חיים בין אומות העולם, ולכן יש להיזהר ולאמרם בכל יום"**. וכן כתב הלבוש בסימן מו: **"היתה קבלה בידם (במדבר רבה יח, כא) מפי דוד המלך עליו השלום שראה כן ברוח הקודש ע"י מעשה שראה בימיו שהיו מתים מישראל מאה נפשות בכל יום, ולא היו יודעים על מה היו מתים, עד שחקר והבין ברוח הקודש שעליו, שהיה מפני שלא היו משבחין ומברכין כראוי לשם יתברך על כל טובותיו שהשפיע עליהם, על כן היו מתים בעונש זה. לפיכך עמד הוא ותיקן להם לישראל מאה ברכות שיברכו בכל יום כנגד המאה שמתו, ומאז פסקו למות"**.
- לכן מאוד חשוב להשתדל לכוון בכל ברכה להודות להשם על הטוב שנתן לו. וכמו שכתב סדר היום (עמ' סג): **"ויהיו ברכות ראויות להימנות, שיברך אותם בכוונה הראויה. דאי לאו הכי ברכות פסולות איקרי, ואינן ראויות לבוא במנין, אדרבא לחטא יחשב לו ח"ו"**.
- ישנן ברכות נוספות רבות שאינן קבועות וניתן להוסיפם בימי קיומם, וביניהן: לברך את עמו ישראל באהבה (כהנים), על מצות תפילין (לשו"ע), אם דיבר בין תפילין של יד לשל ראש), ברכת תפילת הדרך, עירוב חצרות ועירוב תחומין, הדלקת נרות (שבת, יו"ט ויו"כ), מעין שבע, שנתן שבתות למנוחה (כששכח 'רצה'), העולה לספר תורה, ההפטר, מאורי האש, הבדלה, ברכות ההלל, ברכת האילנות, ביעור חמץ, שהחיינו, ברכת גאל ישראל (בסוף ההגדה), אכילת מצה, אכילת מרור, ספירת העומר, עירוב תבשילין, עננו (לש"צ בתענית ציבור), שופר, לישיב בסוכה, נטילת לולב, להדליק נר חנוכה, מקרא מגילה, שעשה ניסים לאבותינו, הרב את ריבנו, הגומל, הטוב והמטיב, הניסים (שעשה לי נס במקום הזה, שעשה נס לאבינו במקום הזה, שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה), החכמים (שחלק מחכמתו ליראיו, שנתן מחכמתו לבשר ודם), המלכים (שחלק מכבודו ליראיו, שנתן מכבודו לבשר ודם), חכם הרזים, מחיה המתים, ברכת משנה הבריות, הים הגדול, הקשת, ברכת הלבנה, שככה לו בעולמו, עושה מעשה בראשית (ברקים, רעידת אדמה, ברכת החמה, ימים, הרים וגבעות), שכחו וגבורתו מלא עולם, הגשמים, השחיטה, כיסוי דם, ברכות המילה (להכניסו, על המילה וברכת כורת הברית), פדיון הבן, ברכת האירוסין, ברכות הנישואין (שבע ברכות), דיין האמת, אשר יצר אתכם בדין, אבלים, הפרשת חלה, הפרשת תרומות ומעשרות, פדיון מעשר שני, פדיון רבעי, פדיון פטר חמור, קביעת מזוזה, טבילה, טבילת כלים, מעקה, אשר קידשנו במצוותיו וציונו לעקור עבודת אלילים מארצנו, שעקר עבודה זרה מארצנו, שהחריב בבל הרשעה, שהחריב ביתו של נבוכדנאצר הרשע. (לנוסח אשכנז יש להוסיף למנין בכל יום את ברכת המקדש את שמו ברבים).
- מניין מאה הברכות נספר מהערב עד הערב שלמחרת. (ובשבת אם לא התפלל ערבית והאריך בסעודה שלישית גם לאחר צאת הכוכבים, מצטרפות לו כל הברכות שמברך בסעודתו וברכת המזון לחשבון מאה הברכות של יום שבת, כיון שהוא בתוספת שבת).
- לדעת הגרי"ש אלישיב והגרא"ל שטיינמן והגרי"ע יוסף זצ"ל, ולהבדיל בין החיים לחיים, כן דעת רבי חיים קנייבסקי שליט"א גם על הנשים להשלים מאה ברכות, שהרי אין זו מצוה שהזמן גורם אותה אלא היא קבועה מדי יום, ובפרט שגם נשים צריכות חיים וכיון שדוד תיקן זאת להינצל מכל פורענות הבאה לעולם, ודאי שגם נשים צריכות להקפיד על כך.
- אין לברך ולחזור ולברך אותן ברכות, בלי היסח הדעת גמור בינתיים, כדי להגיע למאה ברכות. כיון שיש בזה איסור "ברכה שאינה צריכה". אבל אם הסיח דעתו לגמרי, כגון שבתחילה כשבירך היתה דעתו רק על מה שלפניו להנות

ממנו כעת, ואח"כ יצא מביתו אל תחת כיפת השמים לצורך מסויים, או ישן בינתיים – הרי זה הסיח דעתו וצריך לברך שוב על אכילתו, שתייתו והרחתו במיני בשמים. וכפי שציינו בטבלת הברכות הנוספות – ניתן לברך כל קבוצת ברכות (מג"ע א"ש, וברכות הריח) פעם בלילה ופעם ביום (ואשה בשבת – גם פעמיים ביום: בוקר ואחה"צ) כך שיש ודאי היסח הדעת ביניהם ולהגיע למאה ברכות. וחכם עיניו בראשו להיות מסודר בדבר והרגל נעשה טבע.

- ביום כיפורים חסרות ברכות רבות יותר מאשר בשבת. ולכן ירבה בברכות הריח ככל שניתן, ויכוון לשמוע ברכות התורה של העולים לספר תורה וברכות ההפטר ויענה אחריהם 'אמן' ויוצא בזה ידי חובה בשעת הדחק כזו. אך לא יסמוך על זה לכתחילה בשבת. גם בימים טובים ישנן פחות ברכות קבועות מאשר שבת כיון שאין סעודה שלישית ויתן אל ליבו להרבות יותר בברכות נוספות.

מאה ברכות - עצות מעשיות

- כדאי לסדר במקום ברור ונגיש במטבח את כל הדברים אשר עליהם מברכים. וכן רצוי שהדברים יהיו קטנים וזמינים באופן שיהיה קל לחלק אותם לבני הבית ללא צורך בהכנה והערכות נוספת. כגון: קופסת עוגיות קטנות (או חטיף מזונות: ביסלי ודומיו) – לברכת מיני מזונות. כוסיות קטנות חד פעמיות – לברכת "בורא פרי הגפן" על מיץ הענבים (הנמצא במקרר). קופסת אגוזים / שקדים – לברכת פרי העץ. קופסת בוטנים / חמוציות / גרעיני חמניה קלופים – לברכת פרי האדמה. קופסת נטיפי שוקולד / עדשים – לברכת שהכל נהיה בדברו (לא מים, כיון שכבר נפטרו בברכת הגפן שקודמת לה).
- בהגיע הזמן בו רוצים לערוך את סדר מג"ע א"ש (מזונות, גפן, עץ, אדמה, שהכל) ההורה יזמין את בני הבית ויחלק לכולם וכך גם יענו "אמן" אחד על ברכת השני. תועלת נוספת יש בכך, שבאופן זה ישנה תשומת לב של ההורה לצורת ברכת הילד. אם בגין עיסוקנו רק נשלח אותו לשם לבדו לערוך מג"ע א"ש יתכן מאוד שהברכה תהיה חטופה ואולי בכלל לא תהיה... וגם לא בטוח שישאר שם משהו אח"כ גם לשאר בני הבית. לכן כדאי הוא כבוד בוראנו שנטריח את עצמנו ונערוך בשיתוף את סדר מג"ע א"ש וברכות הריח. (כדאי גם לעודד את מי שבירך יפה – ולתת לו עוד מעט תוך כדי ציון הסיבה: "זה מגיע למי שבירך כל כך יפה, ושימח את הקב"ה בברכתו הנאה". מנסיון, זה מאוד מעודד את הילדים לברך מילה במילה ובקול. וחונך לנער גם כי יזקין לא יסור ממנה.
- אף ששאר משקים נפטרו בברכת "בורא פרי הגפן" כדאי לשתות רביעית בבת אחת (מים – אם צמאים, ושאר משקים מתוקים – בכל מקרה) כדי להתחייב בברכה אחרונה – נפשות, כיון שלפעמים אין בכל הברכות הנ"ל שיעור לברכה אחרונה.
- ברכת "הנותן ריח טוב בפירות" ניתן לברך על כל פרי שנהנה מריחו הטוב. כגון: אתרוג, לימון (בעיקר אחרי שמגרד מעט את קליפתו), מלון, אננס ועוד. ורק כשלא עומד לאכול כעת (הלכה למעשה כל אחד ישאל את רבו).
- כדאי לרכוש או להכין צנצנות זכוכית קטנות עם "עצי בשמים" ו- "עשבי בשמים" ולהניחם בסמוך למקום בו עורכים את הברכות. כך זוכרים לברך גם את ברכות הריח באותה העת. עצי בשמים¹ – קינמון שלם, ציפורן שלם, עלי לואיזה יבשים, פרחי שושנים יבשים. עשבי בשמים – עלי מנטה / ננענע / מליסה יבשים, (כל אלו ניתן לקנות בחנות תבלינים. ובצנצנת סגורה נשארים עם הריח אפילו כמה שנים).
- כדי להמריץ את הילדים, ניתן לחלק פרס סמלי לכל מי שמסיים את הטבלה השבועית בהצלחה. מנסיון, זה מוסיף להט ושמחה סביב ענין המאה ברכות והשגתם (ומתוך שלא לשמה יבוא לשמה). כמובן, יש להסביר שאיננו מברכים את המאה ברכות בשביל הפרס, אלא הפרס בא להדגיש את הערכתנו למאמצי הילד והתמדתו. כמו כן ניתן באופן נוסף להביע את הערכתנו ולהדפיס את הטבלה של השבוע הבא עם תוספת בועה שבתוכה כתוב "מזל טוב" מעל הטור של כל אחד מהמצטיינים שסיימו בהצלחה את השבוע החולף.
- חוץ מלסמן באופן ישיר על טבלת מנין הברכות השבועית, אפשר גם לניילן בתוך שמרדף (ולהצמיד מאחורה עם סלוטפ) או לעשות לה למנציה ולסמן בטוש מחיק. כדאי להצמיד מגנט לעט ולטבלה ולקבוע אותם צמוד למקרר.

¹ החלוקה על פי פסקי עדות המזרח, וכל אחד ישאל את רבו הלכה למעשה.